

sen ammatillinen menestyminen mitataan sitten lehden menestymisenä. Oma riskinsä on luonnollisesti toimittajien itsensä laatimissa kirjoituksissa: noudatetaanko niiden valinnassa ja editoinnissa kriittistä toimitustekniikkaa? Oma työtä kuuluu olevan vaikea arvioida puolueettomasti.

Olen saanut kriittistä palautetta THS:n pitkäaikaiselta jäseneltä, joka itse ei ole halunnut käydä julkiseen polemiikkiin. Hänen kritiikkinsä kohdistuu ensisijaisesti toimitusetiikkaan: voiko lehden päätoimittaja vetäytyä nimimerkin ja kirja-arvostelun taakse ajaakseen oman professionsa, historiantutkijoiden etua? Minun mielestäni voi ainakin vetäytyä, sillä muutoin ei päätoimittajalla olisi mahdollisuutta ilmaista omaa mielipidettään. Eri asia on sitten, voiko hän ajaa yhden viiteryhmän etuja ja millä tavoin.

Kritiikin esittäjä asettaa harkittavaksi, onko yhteisen asian puolesta työskentelevien halventaminen ja uusien aloittelijoiden mainostaminen Tekniikan Waiheiden tarkoituksen ja etujen mukaista. Kieltämättä kirja-arvostelun eräät värikkäimmät sanonnat olivat varomattoman pejoratiivisia. Olen myös kritiikin esittäjän kanssa samaa mieltä siinä, että ei ole yksioikoista kahtiajakoa: historiantutkijoiden kirjoittamat hyvät yrityshistoriat kontra muiden tekemät arvottomat historiikit. Kirjoittajan professiosta riippumatta on sekä hyviä että huonoja teoksia. Verbaalinen valmiuskaan ei välttämättä kytkeydy historian tutkimukseen.

Tulee mieleeni teollisuuden historiantutkimukseen liittyvä vanha kysymyksenasettelu: kummanko ammattikunnan, tekniikan ammattilaisten vai historiantutkijoiden, on helpompi perehtyä vastapuolen professioon silloin, kun on syvennyttävä teollisuusyrityksen historian perinpohjaiseen selvittämiseen? Siitä ollaan yhtä mieltä, että yrityshistorian tutkijan tulee olla perillä molemmista alueista. Voisiko täysin epämusikaalinen henkilö kirjoittaa musiikin historiaa muutoin kuin ulkokohtaisesti? Ns. ek-

sakti luonnon tieteellinen ajattelu ja esitystapa katsotaan myös tekniikkaan kuuluvaksi. Kielten tapaan ne tulisi omaksua mieluiten alle 20 vuoden iässä. Myöhemmällä iällä on niin matematiikan kuin muiden uusien kielten omaksuminen jähäkyöriäistä.

Toinen kysymys koskee sitä, missä määrin arkistoissa olevat dokumentit antavat oikean ja täydellisen kuvan teollisuusyrityksen historiallisesta kehityksestä. Historiantutkija perustaa käsityksensä kriittisesti seulottuihin dokumentteihin. Kuitenkin kirjalliset dokumentit sisältävät vain osan totuutta. Ne voivat jopa olla tarkoitushakuisesti virheellisiä. Monien teollisuudessa tehtyjen ratkaisujen syyt ovat jääneet dokumentoimatta pöytäkirjoihin. Syyt joudutaan usein päättelemään käyttämällä kulloistenkin päätöksentekijöiden ajattelutapaa ja mahdollisia vaillinaisia luonnosmuistiinpanoja, joiden tulkinta dokumenteiksi voi olla vaikeata. Teollisuusarkeologia toisaalta voi joskus osoittaa dokumenttien tiedot virheelliseksi, esim. jopa vanhimpien tehtaiden sijaintipaikat.

Lars J. Hukkinen, DI, Karjaa

Perimmäisiä kysymyksiä

Kirjoitukseni jotkut ilmaisut ovat ilman muuta olleet tahallisen pejoratiivisia. Tutkitaanpa vähän mitä olen halventanut.

Olen tarkoittanut terävät ilmaisut kohdistuviksi historiantutkimukseen, jolla ei ole lukijoita. Tarkoittamani asiantila käy hyvin ilmi kaatopaikoilta. Ei ole pejoratiivista väittää, että erityisesti yrityshistorioita viedään tonnikaupalla hävitettäväksi. Tieteen

kehitys koskee myös historiantutkimusta, ja historiantutkimuksen on vastattava nykypäivän kysymyksiin.

Historiaa kirjoitetaan jostain syystä. Syyksi kelpaa hyvin työn tilaajan tarve tehdä esimerkiksi juhlaulkaisu tai mainos. Varsinkin pienten ja keskisuurten yritysten tuottamia oikein onnistuneitakin pienjulkaisuja näkee silloin tällöin. 'Historiikki' ja 'historiantutkimus' ovat molemmat teknillisiä historiantutkimukseen ja -kirjoitukseen liittyviä termejä. Niillä ei ole kovinkaan paljon tekemistä esimerkiksi tekstin pituuden kanssa. Termien välinen ero on samankaltainen kuin voltin ja watin välillä. Ammattimies huomaa yleensä heti kummasta on kysymys.

Historiantutkijat eivät ole suljettu profesio. Kuitenkin historiantutkijoita valmistuu yliopistoista erilaisten aineyhdistelmien tuloksena. Koulutettujen historiantutkijoiden tittelit alkavat yleensä etuliitteellä 'filosofian', joka ilmaisee että kyseinen henkilö on paneutunut tiedon käsittelyn ongelmiin. Tittelin jälkimmäinen osa ilmaisee koulutuksen perusteellisuuden, mutta suuntautumisvaihtoehto selviää vain kysymällä erikseen. Eihän diplomi-insinöörinkään ole yleensä kemisti, koneinsinööri ja taloudellisiin kysymyksiin perehtynyt DI yhtä aikaa.

'Historiantutkija' on ammatti. Samoin 'insinööri' tarkoittaa yleiskielessä tietynlaatuista ammattia harjoittavaa henkilöä, mutta 'teknikko', 'insinööri' tai 'diplomi-insinööri' tietyn koulutuksen saanutta teknillistä työtä tekevää henkilöä. Insinöörinkunta on vakiinnuttanut ammattinimikkeensä noin 50 vuotta sitten, historiantutkijoilla tuskin tähän on tarvetta ainakaan ihan heti. Kysymys onkin työn tilaajan kannalta vain siitä, haluaako historiantutkimuksen kirjoittajaksi henkilön, jolla on alalta takanaan esimerkiksi 7 vuoden korkeakouluopinnot, vai henkilön, joka on opetellut asian 'pitkän linjan menetelmällä'. Työn laatu on paljon hankalampi kysymys.

Samoin kuin historiantutkija saattaa olla käytännössä kykenevä esimerkiksi konepiirustukseen tai viemärointitöihin, koska on tällaisesta kiinnostunut ja harrastusta riittää, moni insinöörinkunnan edustaja on hankkinut käytännössä kokemuksen kautta sellaisia taitoja, että häntä voidaan kutsua historiantutkijaksi. Mikään titteli ei kuitenkaan auktorisoi itse tietoa, jota tutkimus käsittelee.

Pätevä historiantutkija ottaa huomioon kysymyksenasetteluun vaikuttavat tosiseikat. Lähteiden etsinnässä käytetään monenlaisia menetelmiä. Historiantutkija ei tietenkään sulje maailmastaan esimerkiksi teollisuusarkeologian tuloksia tai teknillisen työn ammattimiesten käsityksiä asiasta, jos nämä liittyvät asiaan jota tutkitaan. Kirjoitettaessa esimerkiksi yrityksen taloudellista historiaa ei kuitenkaan välttämättä kuvata koneitten rakennetta.

Usein näyttää siltä, että syntyvät ongelmat johtuvat siitä, ettei tutkimuksen reunaehtoja ole määritelty. Työn tilaajatkin tarvitsevat ilman muuta koulutusta. Eihän työn tilaajan tarvitse palkata esimerkiksi muinaiskreikan tutkijaa kirjoittamaan elektroniikkatehtaan historiaa.

Ammattitaitoisen historiantutkijan tulisi tietenkin yrittää selvittää työn tilaajalle odotettavissa olevat ongelmat, eikä yrittää peitellä esimerkiksi sitä, että ei osaa lukea vanhoja asiakirjoja – tai kemiallisia kaavoja.

Suomessa alkaa olla hirvuihin puute asiallisesta historiantutkimuksesta. Kysymys ei koske pelkästään Suomea vaan länsimaita yleensä. Kulutustavaratuotanto ei enää ole yksin kilpailukykyistä, Suomen tulee tuottaa teknillisiä järjestelmiä. "Tietoyhteiskunnassa" kansainvälinen kilpailukyky ratkaistaan kentällä, jossa taistellaan kyvystä prosesoida tietoa käyttöä varten. Oman yhteiskuntamme ja sen teknillisten järjestelmien ja teknillisen kulttuurin kehityksen ymmärtäminen on tämän tiedon avainkysymyksiä. Valitettavasti Suomessa tekno-

logian historian tutkimuksen sektori ei ole kehittänyt samaa vauhtia muiden länsimaiden myötä.

Meillä pohditaan liian usein vielä sitä, kuinka joku henkilö saa viran tietynä päivämääränä, tai kuinka ostettiin hieno turbiini sinä ja sinä vuonna. Ovathan nämä tärkeitä kysymyksiä, mutta historian tutkimuksen myötä pitäisi osata käsitellä ”sosioteknisen systeemin” kehitystä tai laajempien innovaatioprosessien taustoja. Ilman tämäntapaisten asioiden pohtimista insinöörikuntamme ei pysty ratkaisemaan sille asetettuja teknologiaan liittyviä ongelmia. Nämä ovat vaikeita asiakokonaisuuksia, eikä vastaus ole odottamassa hyvin hoidetussa arkistossa. Vielä harvemmin koneella kirjoitettuna ja otsikoituna Pro Memoriana, tuskin koskaan aiemmin julkaistussa kirjallisuudessa. Pääsen ehkä helpommalla takkuisessa asiassa yrittämällä viitata Laurilan-Linkomiehen muinaisen komitean (1964) mietintöön, jossa todetaan:

”Ehkä merkittävin muutos on siinä, että aikaisemmin harvalukuisten yksilöitten harastuksenaan harjoittamasta tieteestä on tullut sivistysmaitten järjestettyjen yhteiskuntien ylläpitävä toimintamuoto, instituutio. Yhteiskunta katsoo tieteellisen tutkimuksen itsensä kannalta tarkoituksenmukaiseksi ja hyödylliseksi ja pyrkii pyrkiä tietoisesti najaamaan kehityspyrkimyksensä sen tuloksiin. Samalla on tieteen merkitys yleisenä kulttuuritekijänä tietyllä tavalla korostunut, kun tieteellisestä aktiviteetistä on tullut myös välikappale valtakuntien välisessä arvovaltakilpailussa.”

Erkki Laurilan kuvaama muutos on tapahtumassa nyt vuosituhannen vaihteessa asiakokonaisuudessa, joka liikkuu tekniikan ja humanististen tieteiden välimaastossa. Miltei kaikki tahot tunnustavat yhteistyön tarpeellisuuden, mutta asiallisen keskustelun alkuun on vaikea päästä koska yhteinen kieli puuttuu. Osaltaan tämä johtuu suomalaisen tekniikan historian tuntemuk-

sen puutteista. Tieto ei ole sitä, että uskotaan asian löytyvän kirjasta. Asetettuun kysymykseen pitää myös löytyä vastaus, ja paksuunkin kirjaan mahtuu kumman vähän vastauksia uusiin näkökulmiin. Tiedon valtameri on laaja ja esiintulevien kysymysten määrä kasvaa eksponentiaalisesti siirryttäessä eteenpäin aavalla.

Kuten aiemmin totesin, vika on paljolti historian tutkijoiden. Niin kauan kuin ei uskalleta nostaa kissaa pöydälle: pohtia mitä kannattaa tutkia, asettaa tavoitteita ja kirjoittaa julkisuuteen alan uusista näkökulmista, tutkimus ei edisty. Jokainen uusi väitöskirja teknologian historian alalta on suuremmankin juhlimisen arvoinen asia vielä useiden vuosikymmenien ajan. Eihän ole kuin muutamia vuosia aikaa, kun tekniikka ja tekniikan tekijät laskettiin ”kulttuurin” ulkopuolelle kokonaan. Yrittäkääpä löytää hiemankin vanhemmista tietosanakirjoista tietoja suomalaisista tekniikan merkkimiehistä. Muutama löytyy.

Panu Nykänen

“Masuunikaasusta puukaasuun” artikkelinne johdosta (TW 3/96)

Kiitän mielenkiintoisesta artikkelista, joka käsitteli aihetta, jonka kanssa minäkin olen ollut tekemisissä. Eräs asia artikkelissa herätti kuitenkin ihmetystä, koska kirjoittaja kertoo sivulla 9, että Imbert myi yrityksensä ilmeisesti vuonna 1931 Linneborgille ja sivulla 13 sanotaan, että saksalaiset pihistivät idean sotasaaliina. Kuinka tämä voi olla mahdollista? Linneborgin kotipaikkakunta kun oli Arnsberg, joka ei koskaan ollut kuu-